

Interreg V-A Szlovénia – Magyarország

SIHU 237 sz. pályázat
„MOTIVAGE” című projekt

Esettanulmány a reaktiválási program elemeiről

A projekt az INTERREG V-A Szlovénia-Magyarország Együttműködési Program keretében, az Európai Regionális Fejlesztési Alap társfinanszírozásával valósul meg.

Tartalomjegyzék

Az esettanulmány elkészítésének a célja.....	3
A nyugdíj melletti munkavállalás lehetőségei a határtérségben	4
Gazdasági reaktiválás a turisztikai ágazatban	6
A Rábavidék értékeinek felfedezése egy tematikus út során	8
Szentgotthárd legfontosabb nevezetességeinek megismerése.....	9
A turizmus és a vendégfogadás alapjai	9
A tapasztalatok hasznosítása	10
Mellékletek.....	11

Az esettanulmány elkészítésének a célja

Az esettanulmány célja a Motivage projekt időskorúak gazdasági reaktiválását, nyugdíj melletti foglalkoztatását szolgáló tevékenységeinek részletes bemutatása, a tapasztalatok rendszerezése és a tevékenység fenntartásának átgondolása. A projekt egyik alapvető célkitűzése az időskorúak foglalkoztatási lehetőségeinek feltérképezése Lendva és Szentgotthárd térségében, majd az eredmények felhasználásával egy reaktiválási program kidolgozása.

Az esettanulmány először összefoglalja a nyugdíj melletti munkavállaláshoz kapcsolódó adatgyűjtés eredményeit, illetve az idősödő munkavállalók foglalkoztatásának különféle lehetőségeit. A Muraba ETT által végzett kérdőíves felmérés eredményei alapján kijelenthető, hogy a válaszadók közel háromnegyede megfelelő feltételek esetén szívesen vállalna munkát nyugdíj mellett. Ennek egyik legfontosabb feltétele a rövidebb és rugalmasabb munkaidő, illetve általánosságban az atipikus foglalkoztatás egyes formái. A leginkább vonzó munkák között a könnyű fizikai, az adminisztratív munka és a vendéglátás is szerepelt.

A nyugdíj melletti munkavégzés itt bemutatott lehetősége a helyi turizmushoz és vendéglátáshoz kapcsolódik. Az ismertetett eredményekre építve a Muraba ETT a reaktiválási program keretében egy kísérleti tevékenységsorozatot dolgozott ki, ahol nemcsak a Rábavidék és Szentgotthárd turisztikai és kulturális értékeit mutatják be, hanem az idegenforgalom és a vendéglátás alapjait is megismerhették az érdeklődők. A program részeként először a „Meseszerű tájakon” elnevezésű kiadványhoz készített mese alapján járták körbe a résztvevők a vidék falvait, majd szentgotthárdi Nagyboldogasszony templomot és a kolostorépületet látogatták meg túravezető közreműködésével, végezetül pedig a Gotthard Therme Hotel működése alapján kaptak betekintést a vendégfogadás ismereteibe. A reaktiváláshoz kapcsolódó elképzelés a jelenleg is népszerű turisztikai trendeket veszi alapul, így a helyi látványosságokat összekapcsoló tematikus útvonalakat és a történetmesélés lehetőségét is figyelembe veszi.

Az esettanulmány elkészítéséhez áttekintettük a gazdasági reaktiváláshoz kapcsolódó dokumentumokat, illetve résztvevő megfigyelés révén végig kísértük a program valamennyi állomását.

A nyugdíj melletti munkavállalás lehetőségei a határtérségben

Az idősödők munkavállalási lehetőségeit bemutató tanulmány szerint a nyugdíjasok többsége szeretne tovább dolgozni, különösen azok, akik alacsony nyugdíjjal rendelkeznek. A foglalkoztatásra azonban egészségügyi, családi vagy munkaerőpiaci okokból nem minden esetben van lehetőség. Az 55–64 évesek átlagos foglalkoztatási rátája az Európai Unióban eléri az 59,6 százalékot, akárcsak Magyarországon, Szlovénia viszont az 50,5 százalékos aránnyal jelentősen elmarad az uniós átlagtól. Különösen a hátrányosabb helyzetű, aprófalvas vidéki térségek esetében lenne szükség a munkavállalás lehetőségeinek bővítésére, ahol az átlagjövedelem is alacsonyabb.

A nyugdíj mellett dolgozók nagyjából a feldolgozóiparban, illetve a szolgáltató szektorban vannak jelen. A foglalkoztatottak döntően könnyű fizikai munkát végeznek, de akadnak kereskedelmi, illetve szellemi foglalkozásúak is. A munkaadók nyitottak az idősebb munkaerő foglalkoztatására, mivel számíthatnak a munkatapasztalataikra és a megbízhatóságukra, a fiatalokhoz képest viszont a gyengébb egészségi és fizikai állapot hatással van a munkaerő teherbíróképességére.

A kérdőíves felmérés adatai alapján a legfontosabb tényezők, melyek ösztönzik a nyugdíj melletti munkavállalást:

- a rugalmas munkaidő,
- a megfelelő órabér,
- a megfelelő munkakör,
- az orvosi vizsgálatok biztosítása.

A megkérdezettek túlnyomó része részmunkaidőben dolgozna legszívesebben, a második legnépszerűbb az egyszerűsített foglalkoztatás, a válaszadók ötöde azonban teljes munkaidőben is vállalna munkát. A bedolgozói vagy távmunka többnyire a szellemi foglalkozásúak számára lenne vonzó lehetőség. Azok a kérdezettek, akik nem szeretnék nyugdíj mellett dolgozni a legjelentősebb okként az egészségi állapotromlást és a kedv hiányát nevezték meg. Lényeges korlátozó tényező lehet az információhiány is. A kérdés időpontjában is dolgozó válaszadók összességében kedvező munkahelyi tapasztalatokról számoltak be, mivel a megkérdezetteknek mindössze 10 százaléka tart attól, hogy elveszíti az állását, azonban 44 százalékuk gyakran érzi magát kimerültnek.

A szociális gazdaság egyes formái alkalmasak lehetnek arra, hogy az idősebb korban való munkavégzés számára megfelelő kereteket biztosítsanak, azonban ezek jelenleg elhanyagolható

szerepet töltenek be a határvidéken. A térségben működő társadalmi vállalkozások közül kiemelkedik a Šalovciban létrehozott Korenika ökoszociális farm, amely a természeti és kulturális örökség védelméhez, az ökológiai turizmus kínálatának fejlesztéséhez kapcsolódóan folytat biogazdálkodást. A kezdeményezés olyan jó gyakorlatként értékelhető, amely magában foglalja a hátrányos helyzetű munkavállalók képzését, mentorálását, illetve a termékek és szolgáltatások marketingjét is. A gazdaságban biogazdálkodás, illetve a megtermelt növények feldolgozása és értékesítése folyik. A Goričko Nemzeti Park területén lévő biogazdaság nyitott az ökoturizmus irányában is, így a látogatók élvezhetik a természet közelségét, a gyógynövénykertet, az ökológiai gazdálkodásról és a környezetvédelemről szerezhetnek ismereteket, illetve helyben elkészített, a tájegységre jellemző ételeket próbálhatnak ki.

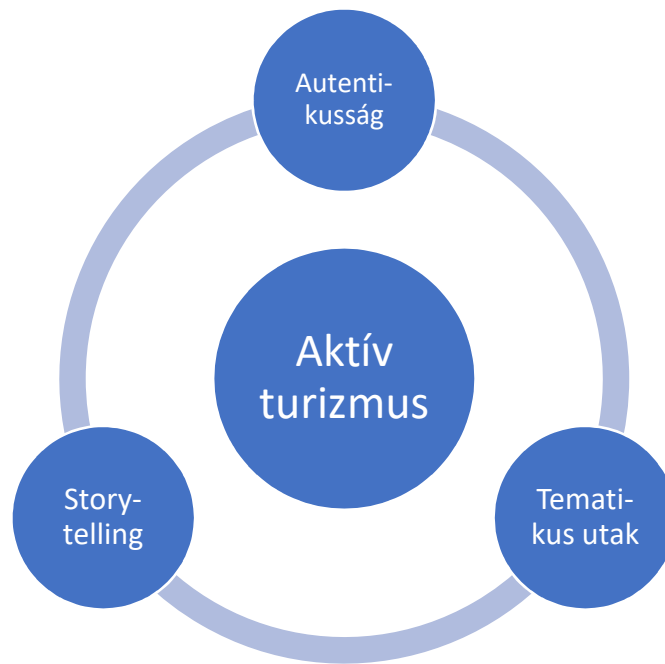
Az időskorúak turisztikai potenciáljának kiaknázása, illetve a térségben elszórva megtalálható idegenforgalmi látványosságok összekapcsolásának ötlete alapozza meg a következő fejezetben ismertetett koncepciót.

Gazdasági reaktiválás a turisztikai ágazatban

A nyugdíj melletti munkavállalás és az aktív turisztikai innovációk ötvözése áll az időszerű gazdasági reaktiválásra vonatkozó elképzelésének középpontjában. A koncepció egyszerre kínál lehetőséget a munkaerőhiánnyal küzdő és folyton a magújulás lehetőségét kereső turisztikai ágazatnak, illetve azoknak az idősöknek, akik szeretnék kibontakoztatni kreativitásukat, vagy egyszerűen érdeklő őket a vendégfogadás, és szívesen dolgoznának nyugdíj mellett ezen a területen. Az elképzelés az aktív turizmus legújabb trendjeit kapcsolja össze, amely a térségben rejlő lehetőségeket, azok eredetiségét akarja megőrizni és az oda látogatóban az egyediség élményét kialakítani.

Az idősödő generáció hosszú ideje az egyik legfontosabb turisztikai célcsoport, az idegenforgalmi szektor szereplői építenek rájuk a szolgáltatásaik kialakításakor, azonban a nyugdíjasok szerepe a kínálati oldalon eddig még nem kapott nagy figyelmet. „Az idősök foglalkoztatásának kérdése napjaink egyik olyan, kifejezetten proaktív megoldásokat kívánó kihívása, amelyre a politikai és üzleti döntéshozóknak, valamint magának a társadalomnak jelenleg még mindig nincs kellő részletességgel átgondolt és kidolgozott hosszú távú cselekvési terve”.¹ A turisztikai szektorban érvényesülő szezonális egyfelől lehetőséget teremt az atipikus foglalkoztatás számára, másrészt pedig a jelentlegi turisztikai fogyasztói trendek, mint az autenticitás és történetmesélés iránti igény, a generációk közötti kapcsolatok, a tudás és a kulturális örökség elsajátítása mind olyan jellemzők, amelyek miatt az idősödő korosztály olyan potenciált rejt magában, ami innovációt jelenthet a turizmusban, a helyi gazdaságban és a nyugdíj melletti foglalkoztatásban egyaránt. A nyugdíjas munkavállalók számára a munkájuk főként identitást, önbecsülést és biztonságot jelent, az emberi kapcsolatok megléte, a fontosság érzése pedig hozzájárul az életminőségükhöz, annál is inkább, mivel a dolgozók olyan szerepben jelennek meg, ahol nagymértékben támaszkodnak a tudásukra, a tapasztalataikra.

¹ Kovács Edina: *Az időszerű turisztikai foglalkoztatásának jóléti dimenziói. Doktori értekezés.* Budapesti Corvinus Egyetem Gazdálkodástani Doktori Iskola, 2022: 10.

1. ábra: A koncepció elemei

Turisztikai szempontból az autentikusság a kulturális örökségturizmus alapeleme, mely úgy határozható meg, mint egy bizonyos típusú turisztikai desztinációhoz kapcsolódó vágyott élmény. A hitelességet általában eredeti, egyszerű, vidéki vagy természetes élményekhez társítják, amely a hely történetének, hétköznapi életének, szokásainak felfedezése és átélése által szerezhető meg. Ehhez az élményhez ugyancsak hiteles kultúraközvetítőkre van szükség, akik nemcsak a helyi tudáskincsnek vannak birtokában, hanem ahhoz is értenek, hogy ezt hogyan ismertessék meg a turistával. Az élmény kialakításának egyik legfontosabb eszköze a hely történetének elbeszélése.

A történetmesélés (*storytelling*) a tapasztalatok közvetítésének és értelmezésének eszköze, mégpedig oly módon, hogy bevonja azokat, akikkel megosztja a történetet. A tapasztalatok megosztása a leghatékonyabban a karaktereken keresztül valósul meg – olyan embereken, akik egyedi, egyéni nézőponttal rendelkeznek. A történetmesélés technikájának lényege, hogy egy terméket vagy szolgáltatást nem egyszerűen bemutatnak, hanem egy történeten keresztül, ami alapulhat valós eseményen, lehet fikció, szerepelhetnek benne hírességek stb. Az elbeszélte történet és a folytonosságot képviselő hagyomány kettőse által alakul ki egy térség kulturális arculata, ami megkülönbözteti más helyektől.

A természeti, néprajzi és történelmi örökség turisztikai hasznosítására, a hely és a tevékenység összekapcsolására és interpretálására szolgálnak a tematikus utak, amelyek egy-egy téma mentén kapcsolják össze a térben elkülönülő látnivalókat, gondoskodnak megközelíthetőségről,

kényelmi infrastruktúráról, a kiegészítő szolgáltatásokról stb. A tematikus utak hosszabb-rövidebb csomagajánlatok formájában értékesíthetők. A desztinációmenedzsment feladata, hogy a tematikus útvonalakon végig kalauzolja a turistát, a részvételen keresztül megismertesse a vendégeket a térség múltjával, jelenével, mindazokkal az értékekkel, amelyek egyedivé teszik, úgy, hogy mindeközben biztosítsa az élményszerzés lehetőségét. A tematikus utak egyfelől érdekesebbé, változatosabbá teszik azok üdülését, akik elsődlegesen nem ilyen céllal érkeztek², de a látnivalók kreatív összekapcsolása új célcsoportokat is odavonz.

Az idősök gazdasági reaktiválását megvalósító kísérleti program a fent ismertetett koncepció szerint három gyakorlati tevékenységet valósított meg, ami alapján az idősödők turisztikai szerepe erősíthető.

A Rábavidék értékeinek felfedezése egy tematikus út során

A Hungarikum pályázat keretében elkészített, mintegy 1500 példányban hozzáférhető „Rábavidéki szellemjárás” című mesés történet a Rábavidék tájain és falvain vezeti végig az oda látogatót. A programsorozat első állomásán a mintegy tucatnyi nyugdíjaskorú résztvevő egy túravezető által felolvasott mese útvonalát követve járta be a történetben szereplő helyszíneket, illetve azon keresztül a térség ismertebb és kevésbé ismert értékeit fedezhette fel.

A mesefüzet turisztikai szempontból tematikus túraútvonalat jelöl ki, melyhez a következő instrukciókat adja:

- Az útvonal bejárásához autó vagy kerékpár ajánlott, amely mintegy 90 kilométeres teljes körével akár egy egésznapos kirándulást is lehetővé tesz.
- A fejezetek egy család útvonalát követik megállóról-megállóra, ahogyan a karakterek szembesülnek a történettel. Minden megálló valamilyen feladat megoldására szólítja fel a résztvevőket, melyek egyaránt tartalmaznak mozgásos és gondolkodásra készítő elemeket. A történetben megjelenő karakterek felnőttek és gyermekek.
- A megállóknál többnyire lehetőség van pihenni, helyenként vásárolni, ételt és italt fogyasztani, valamint megtekinteni az adott település múzeumát, tájházát.
- A játék során összegyűjtött kulcsszavak emailben leadhatók a Muraba ETT címén, ami után a beküldők egy oklevelet kaphatnak.

² Az attrakciómenedzsment feladata, hogy vonzóvá tegye a környék felfedezését és a részvételt az elsősorban nem kulturális turisztikai motivációval érkező vendégek számára.

Szentgotthárd legfontosabb nevezetességeinek megismerése

A program második részében a szentgotthárdi templomot és a mellette elhelyezkedő kolostor-épületet látogatták meg a résztvevők, amely során a tárlatvezetés és a történetmesélés módszertani ismereteit is elsajátíthatták.

A túravezető ismertette a város legfontosabb kulturális értékeinek történetét, a hozzá kapcsolódó hírességek életrajzi vonatkozásait, a kiállított tárgyak, művészeti értékek valamennyi tudnivalóját. A résztvevők kérdéseket tettek fel a helytörténettel, illetve a bemutatás, az érdeklődés felkeltésének módszereivel, a különböző korcsoportok jellemzőivel kapcsolatosan, így múzeumpedagógiai ismereteket is szereztek a részvétel során.

A turizmus és a vendégfogadás alapjai

A reaktiválási program befejező állomásán a résztvevők egyaránt szerezhettek elméleti és gyakorlati tudást a turizmus és a vendégfogadás alapjairól. A rendezvényen először Kovács Krisztina, a Gotthard Therme Hotel & Conference igazgatója adott áttekintést a nyugdíj mellett is betölthető álláslehetőségekről, amit egy szálloda kínálni tud az érdeklődők számára. Mindeközben a vendégfogadás legfontosabb tudnivalói is elhangzottak.

A program második részében Szentgotthárd turisztikai lehetőségei kerültek középpontba. A résztvevők közösen áttekintették a város rendezvényeit, majd megbeszélték azok turisztikai értékét, a jövőbeni lehetőségeit és a rendezvényturizmus sajátosságait.

A tapasztalatok hasznosítása

Az idősek gazdasági reaktiválása komoly kihívás elé állította a projektpartnereket, ami részben a járvány miatt bevezetett intézkedéseknek, részben pedig annak köszönhető, hogy nincsenek igazából könnyedén átvehető minták és jó gyakorlatok. Utóbbira reagálva a Muraba ETT egy pilot miniprojektet alakított ki, amely egyszerre próbálja a térség aktív turisztikai potenciálját növelni és a részmunkaidős foglalkoztatást preferáló nyugdíjasok elvárásait közelíteni egymáshoz. A tevékenység legfőbb tanulságai a következők:

- A térség látványosságait összekötő tematikus útvonal több korosztály számára is élvezetes időtöltést kínál,
- A térség kerékpáros turizmusát szükséges továbbfejleszteni (táblázás, pihenőhelyek kialakítása stb.), de a számos látványosság és az értékes természeti környezet miatt ebben nagy lehetőség rejlik,
- Az eredeti élményekre vágyó turisták számára érdekes lehet a helyi történetek megismerése az idősebbek által, akik a szabadidejüket rugalmasabban tudják a látogatók igényeihez igazítani és a helyi nevezetességeket megmutatni,
- Az idősebbek bevonása a turisztikai szolgáltatások fejlesztésébe számukra is tartogat előnyöket, hiszen olyat tudást oszthatnak meg másokkal, ami személyes, illetve a lakóhelyükhöz kötődik,
- Megoldandó kérdés ugyanakkor a nyugdíjasok bevonása a helyi turizmusba, hiszen jelenleg nincs olyan turisztikai szervezet, amely ezt a tevékenységet el tudná látni, ezért ezt létre kell hozni,
- Jelenleg nincs a térségben olyan látogatómenedzsment, amely az attrakciók bemutatását szervezett keretek között, a turisták igényeihez igazodva megvalósítaná, illetve a nyugdíjas közreműködők munkáját koordinálná.

Mellékletek

2. ábra: A „Rábavidéki szellemjárás” című mese és túraútvonal egyik helyszíne

3. ábra: Túravezetés Szentgotthárdon

4. ábra: A vendéglátás alapjainak megismerése a Gotthard Therme Hotel & Conference-ben